

# NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET



# RAZBORITOST



**Možemo li samostalno misliti?**



**Novogodišnje odluke i snaga volje**



**Perzej – kako se postaje herojem?**



**PINDAR  
U čast herojima**

4

# NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

01 | 2025. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

## Sadržaj

### 4 MOŽEMO LI SAMOSTALNO MISLITI?

Fernand Schwarz

### 8 NOVOGODIŠNJE ODLUKE I SNAGA VOLJE

Malini Nair

### 10 SVAKODNEVNI HEROJ

Delia Steinberg Guzmán

### 12 PERZEJ – Kako se postaje herojem?

Marta Mihičić i Dragan Savović

### 16 PINDAR – U čast herojima

Marta Mihičić

## Impresum:

**Glavni urednik:** Andrija Jončić

**Izvršna urednica:** Nataša Žaja

**Urednici rubrika:** Dijana Kotarac, Ana Jončić,  
Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branislav Vukajlović, Damir Krivdić

**Lektura:** Branka Žaja

**Tehničko uredništvo:**  
Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

### Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: [www.nova-akropola.hr](http://www.nova-akropola.hr)

e-mail: [info@nova-akropola.com](mailto:info@nova-akropola.com)

8



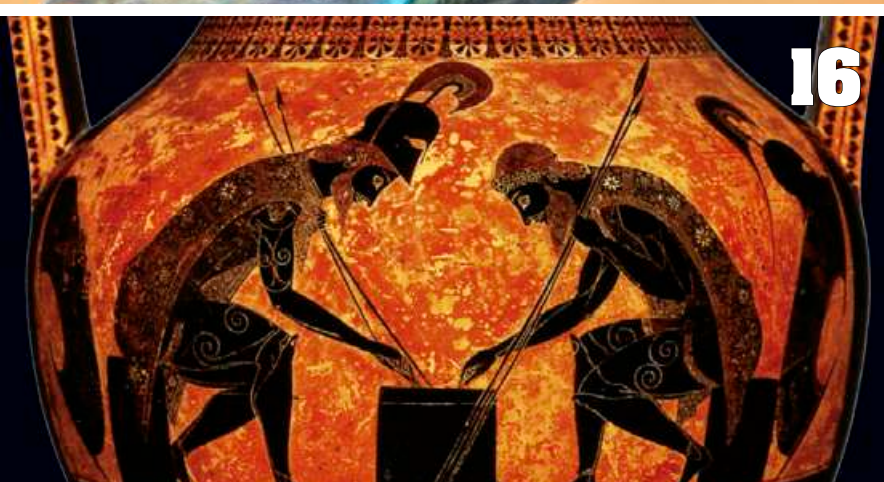
10



12




16





**J**edna od prvih prepreka u postizanju samostalnog i razboritog mišljenja nalazi se u stavu da ga već posjedujemo i da nije potreban nikakav poseban napor kako bismo ga izgradili i izrazili. Takvim se pristupom zaustavljamo ukalupljeni u čvrsto formirana mišljenja koja smo manje-više spontano izvana prihvatili kao svoja ili tek malo presložili i prilagodili sebi.

Etimologija i učenja starih filozofskih škola vode nas prema izvornom značenju ove čovjekove sposobnosti kao vrline razboritosti (lat. *prudentia*), koja se izražava kao vlastita potraga za istinom, slobodom izbora i odmjerenošću postupaka u skladu s potrebama. Kao takva traži neprekidno preispitivanje vlastitih stavova i kontrolu nagonskih poriva, kako im ne bismo robovali ili kako se ne bismo vezivali uz promjenjive vanjske utjecaje.

Epikurejci savjetuju smireno rasuđivanje, a to podrazumijeva prihvaćanje vlastitog neznanja i pažljivo razabiranje onih ideja koje su dobro potvrđene kroz iskustva. Tako nam razborito mišljenje može postati potpun i odgovoran čin kojim djelujemo na dobrobit sebi i drugima. 

**Uredništvo**



# MOŽEMO LI SAMOSTALNO MISLITI?

**Fernand Schwarz**

**Š**to to znači samostalno misliti? Znači li to misliti neovisno o vanjskim utjecajima? Ili suprotstavljati svoje ideje praktičnom iskustvu svakodnevnog života? Samostalno mišljenje osnovna je odlika filozofskog nastojanja i filozofskog puta koji se sastoji u individualnoj potrazi za istinom da bismo bolje upoznali sami sebe i druge te djelovali u potpunoj slobodi, u skladu s principima koji se mogu primijeniti u svim situacijama.

**Samostalno mišljenje omogućuje nam da usmjerimo svoje postojanje, da odlučujemo o svojim izborima, svojim djelima i obvezama, dovodeći se u dodir s onim što je najdublje u nama.**

Samostalno mišljenje nije spontan čin. Ono traži napor i rad na sebi, borbu s vlastitim nagonima kako se ne bismo vezali uz svoje misli i bili podložni vanjskim utjecajima. Samostalno mišljenje je prije svega čin odgovorne i samostalne osobe. No, gdje se postaviti kako bismo samostalno mislili? U biti ili postojati?

## Biti ili postojati?

Samostalno mišljenje zahtijeva da se smjestimo u biti, u "ja jesam", a ne u postojati, "ja postojim".

Postojati znači bivati društveno, ekonomski ili kulturno. To znači prikazivati se u kontekstu mode, etabliranih kodova i mišljenja. Ako sebe postavimo u "ja postojim", uvijek ćemo se nastojati prikazati kao netko, a nećemo biti. U isto vrijeme dok pokazujemo ono što

se može vidjeti, skrivamo vlastito "biti" iza privida!

Ako se postavimo na razinu bitka, to znači da smo se postavili na razinu svog identiteta. Naš identitet ne odnosi se na ono vanjsko, dakle, našu obitelj, naš posao, našu kuću, našu imovinu. On je u vezi s onim intimnim u nama, središtem nas samih, onim jedinim mjestom gdje možemo naći mir, gdje možemo ostati objektivni, neutralni i učiniti ispravan izbor.

Za biti, treba se poznavati, vladati svojim nagonima, svojim lošim navikama kako bismo odbacili svaki oblik nasilja i barbarizma. Jednostavno, treba krenuti na nutarnje putovanje, u skladu sa slavnom izrekom uklesanom na ulazu u hram u Delfima: *Upoznaj samoga sebe i upoznat ćeš svijet i bogove.*

Filozof Descartes je to vrlo dobro izrazio sljedećim riječima: *Mislim, dakle jesam.* "Jesam" znači "biti". Za njega čin mišljenja jest biti. Misao je u svom plemenitom aspektu povezana sa sviješću.

Istinska filozofija nam omogućuje da upoznamo svoju pravu prirodu, otkriva nam ono što možemo tražiti i navikava nas da otkrivamo istinu u svim vrstama pitanja.

### Oslobađanje od utjecaja

Da bismo poznavali sami sebe, potrebno je osloboditi se vanjskih i nutarnjih utjecaja.

Samostalno mišljenje traži da se pod svaku cijenu oslobodimo vanjskih (društvenih, obiteljskih, obra-

zovnih, vremenskih...) i nutarnjih utjecaja (nagona, ali isto tako stanja duše, strasti...). Dodajmo dobro nutarnje poznavanje (samih sebe) i dobro vanjsko poznavanje (drugih i svijeta koji nas okružuje) i čin samostalnog razmišljanja postat će djelotvorno sredstvo primjene filozofije.

**Istinska filozofija nam omogućuje da upoznamo svoju pravu prirodu, otkriva nam ono što možemo tražiti i navikava nas da otkrivamo istinu u svim vrstama pitanja.**

Samostalno razmišljanje pravi je smisao filozofskog puta koji nije ni intelektualan ni akademski. On se sastoji u življenju vlastitog odabira vrijednosti, u svjesnom življenju svakodnevnog života.

Za biti filozof, potrebno je raditi na sebi kako bismo bolje razumjeli sebe i druge, i ostvarili bolji suživot, a takvo se znanje podučavalo u grčkim filozofskim školama na klasičan način.

Atenski filozof Epikur, osnivač epikurejske škole, definirao je praktično podučavanje izrazom *prudentia* ili razboritost. Razboritost daje praktične savjete za svakodnevni život (kako organizirati svoj dan, kako pisati prijatelju...) i omogućuje izbjegavanje impulzivnog i ishitrenog postupanja. Nikada se ne prenađati u prosuđivanju, jedna je metoda djelovanja. To omogućuje kontrolu nad sobom i savršeno razumijevanje



situacije. U tome je korist razboritosti, koju bi svaki učenik filozofije trebao primijeniti prije nego što djeluje. Da bi se, međutim, ispravno rasuđivalo, potrebno je najprije prihvatiti vlastito neznanje i preispitati vlastite ideje, osobito one koje nisu potvrđene u svakodnevnoj praksi.

### O mišljenju ili sudovima

Naša svijest o svijetu dolazi od naših vlastitih osjetila i od mentalnih predodžbi koje smo stvorili u sebi, a koje su često više plod fantazije nego stvarnosti. Ta se mreža senzacija i predodžbi pretvara u mišljenja (grč. *doxa*) koja imaju vrijednost samo ako su iskustveno provjerena. Kad se mišljenja potvrde, ona postaju sigurna, postaju sudovi; krećući od njih, mi počinjemo rasuđivati, razmišljati. Ali, budimo oprezni, jer ono u što smo sigurni nikada nije vječno, a težeći za istinom, filozof treba provjeravati mogu li se njegova mišljenja i dalje primjenjivati u svim situacijama. Istine jednog trenutka to više ne moraju biti u drugom trenutku, jer situacije se mijenjaju.

**Samostalno razmišljanje pravi je smisao filozofskog puta koji nije ni intelektualan ni akademski. On se sastoji u življenju vlastitog odabira vrijednosti, u svjesnom življenju svakodnevnog života.**

Kad učenik filozofije primjenjuje praktične i korisne spoznaje u svom svakodnevnom životu, kad ne djeluje ishitreno ili impulzivno, on počinje samostalno razmišljati, transformira se u individuu, u odgovorno i samostalno biće – u građanina, kako je govorio Platon. Da bi se samostalno razmišljalo, potrebno je također razviti mirnoću duše.

### Mirnoća duše

Filozof Epikur kaže da je filozofija prije svega način života i razmišljanja utemeljen na *ataraksiji* (odsustvu uzbuđenosti, nemira i tjeskobe), odnosno mirnoći duše i nutarnjem miru.

Danas se za uzbuđenje, nemir, tjeskobu ili zbunjenost preporučuju sredstva za smirenje. Epikur preporuča pojednostavljenje i smanjenje potreba. Nije riječ o tome da se smanje samo materijalne potrebe, nego i ovisnost o drugima, osjećajna ovisnost i ovisnost o znanju. Sve te ovisnosti tjeraju nas da želimo uvijek više, ograničavaju našu vanjsku i nutarnju slobodu i sprečavaju nas da uđemo dublje u sebe.

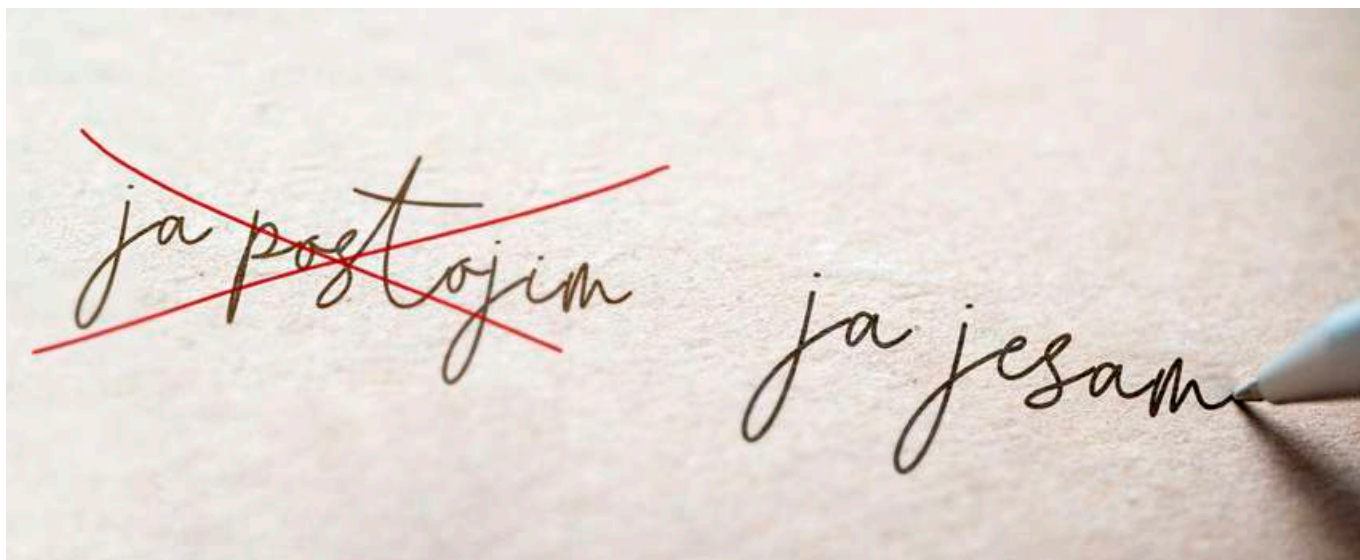
Samostalno mišljenje omogućuje nam da usmjerimo svoje postojanje, da odlučujemo o svojim izborima, svojim djelima i obvezama, dovodeći se u dodir s onim što je najdublje u nama. Djelovati u svojoj duši i savjesti, odnosno dubini, znači usmjeriti svoje postojanje u skladu sa svojim izborima. To pretpostavlja prakticiranje etike, cjelovitog moralnog života, koji poštuje i odgovoran je prema sebi i prema drugima.

Samostalno misliti znači, dakle, djelovati i živjeti prodirući iza privida, do uzroka stvari, dodirivati inteligibilni svijet, kako bismo upoznali zakone koji upravljaju svim stvarima.

Živjeti duhovni život znači osloboditi se utjecaja svijeta ostajući u svijetu, suprotstaviti se utjecaju drugih, primijeniti ono što Kant zove "praktičan um", koji nam omogućuje da djelujemo u dubinu, smisleno, dosljedno i pravilno. Za to je potrebno vrijeme.

### Djelovati u potpunoj slobodi

Samostalno misliti znači, kako smo vidjeli, raskid od ovisnosti, ali i od prividnih ili lažnih sloboda. Prividna sloboda sastoji se u nesvjesnom robovanju. Može se



biti rob svog posla, svojih osjećaja ili svojih potreba. Imamo dojam da smo slobodni, ali zapravo nismo. Navest ćemo kao primjer one koji brane samoću, ali je zapravo miješaju s izolacijom i odvajanjem, koji se ne vežu ni za koga da ne bi patili i probudili osjećaje ili one nepovjerljive koji sumnjaju u sve jer nisu sposobni vjerovati u sebe niti imati povjerenja u druge, te one koji se uvijek boje da će izgubiti nešto jer im nedostaje samopouzdanja.

**Samostalno misliti znači, dakle, djelovati i živjeti prodirući iza privida, do uzroka stvari, dodirivati inteligibilni svijet, kako bismo upoznali zakone koji upravljaju svim stvarima.**

Jasno je da je neophodno osjećati se slobodnim izvana i iznutra kako bismo samostalno razmišljali pod uvjetom da ipak izvršimo izbor, da se obvezemo i da ga ostvarimo. Bez nutarnje slobode ne može se samostalno razmišljati, a bez vanjske slobode ne može se djelovati.

Filozofija nam doista može pomoći da se oslobodimo nutarnjeg i vanjskog nemira, da se oslobodimo predrasuda i neznanja.

Da ne bismo postali opsjednuti sigurnošću i zaštitom, poradimo na sebi kako bismo mislili sami i za

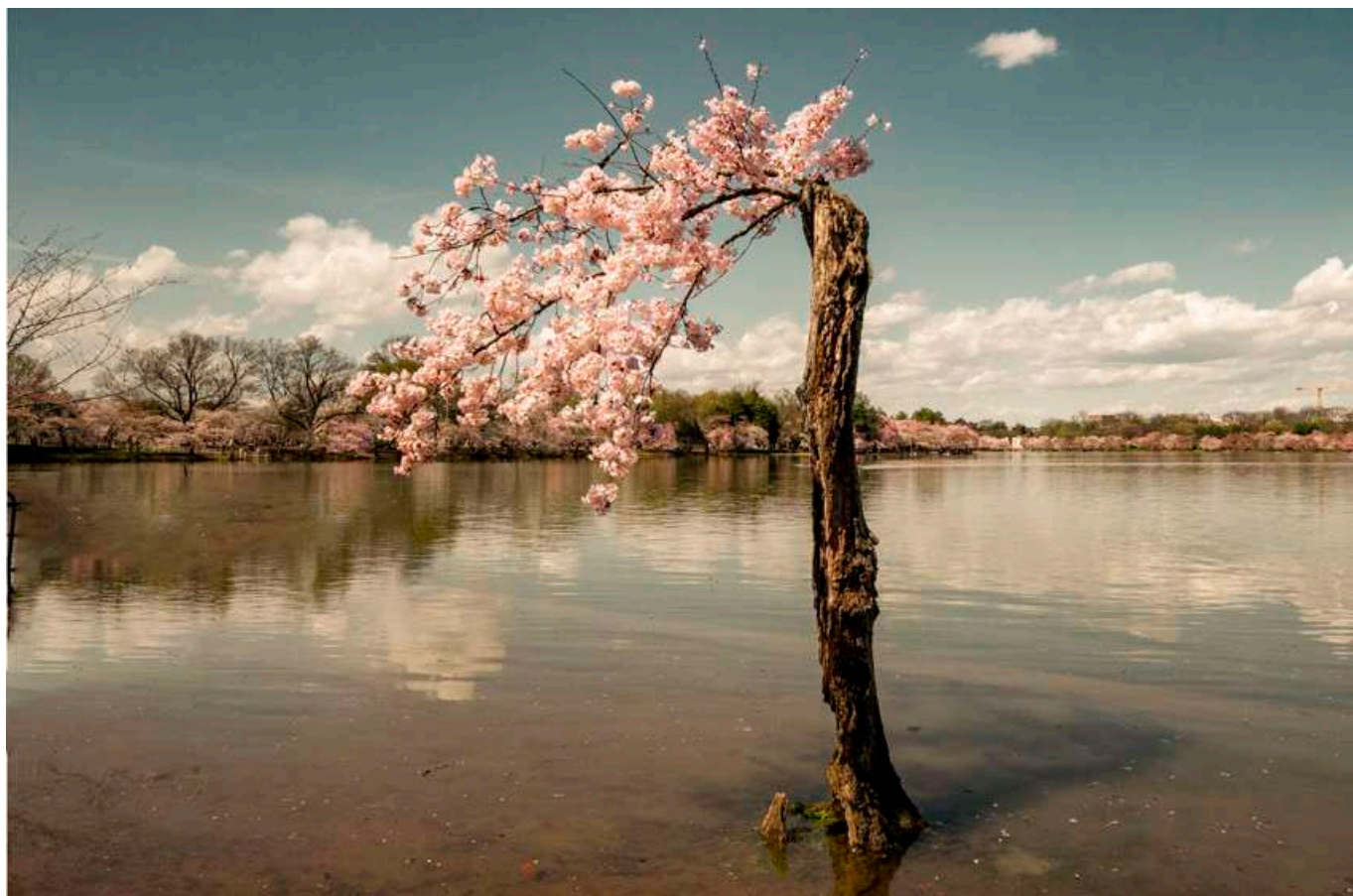
sebe, kao filozofi. Prihvatimo nestalnost, proturječnost, nesigurnost, neizvjesnost i neznanje kao dio stvarnosti. Iznad svega, trebamo napustiti partikularno razmišljanje i okrenuti se univerzalnom. Općenito smo skloni razmišljati na osobnoj razini, razini našeg ega, razmišljati na analitički način koji raščlanjuje, razdvaja na dijelove i vadi iz konteksta. Ako izidemo iz tog stanja, odnosno, ako uzdignemo našu misao na razinu univerzalnog i zajedničkog, razinu univerzalnih zakona prirode, principa koji podržavaju sva osjetilna bića, možemo te univerzalne principe primijeniti na individualnoj razini našeg života.

Samostalno mišljenje tako omogućuje uzdizanje naših misli i naše svijesti na višu razinu, na razinu izravne svijesti koju nazivamo intuicija ili, kod budista, prosvjetljenje. Intuicija omogućuje razvoj velike kreativnosti.

Svrha filozofije je da nadiđe mentalno umovanje i dopre do najfinije moguće misli kako bi došla u dodir s onim najdubljim u biću i iz njega djelovala.

Da bismo, dakle, samostalno razmišljali, primjenjujmo neprekidno filozofiju u svakodnevnom životu kako bismo postali slobodna, dubokoumna bića i mogli dati najbolje od sebe. ☸

*S francuskog prevela: Amalija Kranjec Markešić*





# NOVOGODIŠNJE ODLUKE I SNAGA VOLJE

Malini Nair

**P**restat ću jesti bijeli šećer. Naučit ću svirati gitaru. Izgubit ću deset kilograma.

Zvuči poznato? Razdoblje prelaska u Novu godinu obično se slavi takvim odlukama. Broj članarina u teretanama u prvom tjednu siječnja naglo poraste, baš kao i gužva... samo da bi i jedno i drugo splasnulo već u sljedećim mjesecima, ako ne i tjednima.

Zimski solsticij označava važan trenutak prijelaza i obnove i slavi se svake godine širom sjeverne hemisfere u noći 20. prosinca. Dani nakon tog datuma postaju duži. Drevne tradicije prepoznale su ovaj fenomen kao simboličku pobjedu Sunca nad tamom, kao inspiraciju za pobjedu čovjekova unutarnjeg Sunca, ljudskog duha kojeg karakteriziraju dobrotu, ljepota i istina. Postoje paralele i u mnogim religijama, gdje vjernici kroz refleksiju traže i daju oprost za loša djela počinjena u protekloj godini. Rimljani su na početku svake godine davali obećanja bogu Janusu, po kojemu je mjesec Januar dobio ime, što je služilo poticanju introspekcije i identifikaciji područja u sebi koja je potrebno poboljšati.

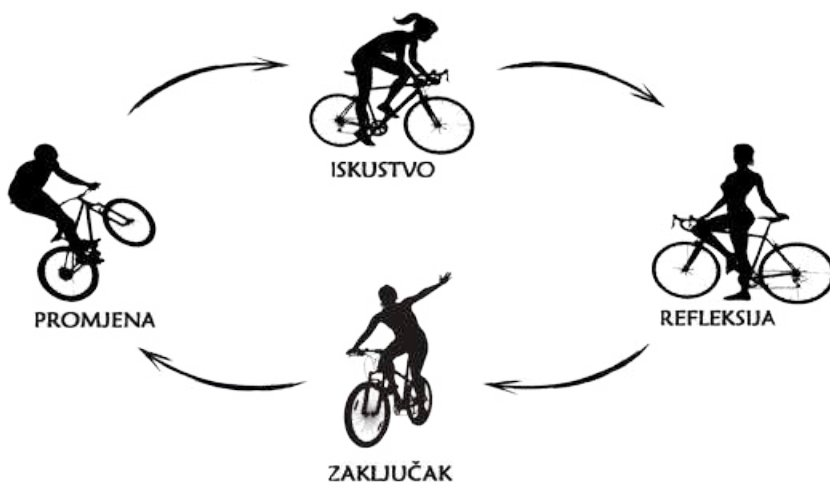
Zanimljivo je uočiti da život funkcionira u ciklusima... bilo da se radi o ciklusu života i smrti, disanja, dana i noći, ili o ciklusu godišnjih doba. Početak svakog novog ciklusa donosi priliku za promišljanje o prijašnjem ciklusu, učenju iz njega, priliku za ispravljanje,

rast i pokret prema naprijed. Da bismo ovo iskoristili i napredovali, trebamo učiti iz prošlih neuspjeha kako ne bismo ponovili iste pogreške. Možemo identificirati i ono što smo učinili dobro, kako bismo te pobjede prenijeli i u druga područja našeg života. Kao početak takvog ciklusa, Nova godina donosi sa sobom posebnu priliku.

**Početak svakog novog ciklusa donosi priliku za promišljanje o prijašnjem ciklusu, učenju iz njega, priliku za ispravljanje, rast i pokret prema naprijed.**

Nadalje, život se tradicionalno smatrao pravednim, uvijek nudeći prilike u formi primjerenih izazova u pravo vrijeme. Život nas često dovodi do iste točke stalno iznova, suočavajući nas s istim izazovom ili, bolje rečeno, istom prilikom na različite načine, dok se doista ne naučimo nositi s njim. Kada odlučimo razvijati vrlinu, počinju se pojavljivati prilike koje nam omogućavaju prakticiranje te vrline. Moramo biti spremni prepoznati ih kao takve i koristiti ih za rast. Kada naučimo raditi s tim prilikama, rastemo, razvijamo se i sposobni smo napraviti pokret prema gore, uzlaznom spiralom života.






**Izazov je ustrajati. Izazov je ostvariti odluku vježbanjem snage volje. Nakon što početni val entuzijazma prođe, potreban je trud kako bismo se stalno podsjećali na naše ciljeve i razloge zbog kojih smo ih postavili te tako osigurali da smo u stalnom pokretu.**

Međutim, da bismo mogli doći do tog uzlaznog pokreta, moramo pripaziti da se ne oslanjamo na uzbuđenje koje stvaraju novi počeci, kada osjećamo nalet odlučnosti. U takvim smo trenucima puni optimizma, a ponekad nas i samo postavljanje cilja može potaknuti na dobro raspoloženje, no mogli bismo upasti u iluziju kako smo već nešto postigli, a to je fantazija.

Ponekad smo skloni sebi oprostiti što nismo poduzeli nikakve stvarne korake prema cilju koji smo si zadali, ili što nismo bili dovoljno uporni. U drugim trenucima možda ćemo se tješiti prepuštajući se osjećaju krivnje. No, donošenje odluke nije samo intelektualna aktivnost. Odluka da se nešto učini tek je početak.

Možemo naučiti koristiti naše odluke kao obaveze za stvarne promjene. Izazov je ustrajati. Izazov je ostvariti odluku vježbanjem snage volje. Nakon što početni val entuzijazma prođe, potreban je trud kako bismo se stalno podsjećali na naše ciljeve i razloge

zbog kojih smo ih postavili te tako osigurali da smo u stalnom pokretu.

Vremena u kojima živimo su, čini se, vremena poziranja, i pažnju uglavnom obraćamo na izvanjsko, na održavanje izgleda. Tako, naprimjer, umjesto da uživamo u pogledu, mi ga pokušavamo uslikati za Instagram. Umjesto da uživamo u društvu druge osobe, mi želimo osigurati savršeni *selfie* s njom. Kao da smo preokupirani održavanjem privida života "koji se događa", umjesto da živimo smislen, ispunjen i sretan život. Slikanje *selfija* za pamćenje ili odluka o gubitku težine nisu loše stvari. No, možemo li razmisliti o dubljim odlukama koje se ne odnose samo na to da se učini nešto bolje, već i na one koje nas potiču da budemo bolji, da postanemo bolja verzija sebe – autentičnija i puna vrlina? 

*Š engleskog prevela: Iva Sladović*





# SVAKODNEVNI HEROJ

**Delia Steinberg Guzmán**

*Knjiga eseja Svakodnevni heroj o univerzalnim ljudskim pitanjima daje svjež pogled na život i budi ono herojsko u nama. Potiče na suočavanje i savladavanje izazova koje život svakodnevno postavlja pred nas, te na potrebu da svakodnevnim malim bitkama doprinosimo boljem svijetu.*

## ZNATI ILI POZNAVATI?

**I**ma tome već dosta kako je Bacon rekao da je "za neke ljude zadovoljenje znatiželje vrhunac znanja". Ima već više od stoljeća kako je jedan veliki učitelj dodao da je "Bacon bio u pravu izrekavši ovu poznatu istinu, kao što su bili u pravu i oni koji su je spoznali prije njega, odvojivši mudrost od znanja".

Širenje znanja na svim područjima – znanstvenim, filozofskim, umjetničkim, sociološkim, političkim, ekonomskim i mnogim drugima – dovelo je do stvaranja tržišta namijenjenog zadovoljavanju znatiželje, umjesto do ozbiljne razmjene znanja. A ako se znatiželja sama ne probudi ili uopće ne postoji, već će se pojaviti netko tko će na sebe preuzeti zadatak da je potakne kroz senzacionalističku propagandu i široku, neselektivnu upotrebu komunikacijskih medija.

Suvišno je reći da se znatiželja nikada ne zadovoljava na taj način, jer javnost, barem njen veći dio, nije u stanju prokukati u dubinu tako različitih tema i zato jer navedene discipline mijenjaju svoje stavove i mišljenja jednako brzinom kojom otkrivaju ili misle da su otkrile nove vidike u područjima svojih istraživanja. Tema i znatiželje tu i dalje, dakle, neće nedostajati.

No, učinimo korak dalje. Prijeđimo s obične znatiželje

na razvijeno znanje, znanje produbljeno godinama učenja i rada. Iako bi ono moglo izgledati kao najviši cilj kojem treba težiti, ipak nije tako, jer to znanje pripada samo određenom dijelu osobe: umu, tijelu, osjećajima, ovisno o slučaju, ali će ono teško otvoriti veličanstvena vrata intuicije, skrivene sposobnosti duše, neugasivu čežnju za savršenstvom, ma što god učinili.

Upravo tu ulazimo u područje mudrosti. Doista znati daleko je više nego poznavati. To je znanje koje se ne zaboravlja, koje se ne nalazi samo na vanjskoj površini pamćenja, već u najdubljim porama istinskog bića. Ono što se doista zna, postaje dijelom nas samih. Pa tako, kao što biće uvijek "jest", iako biće djeteta nije jednako biću odraslog čovjeka, tako mudrost obavezuje na sve veću zrelost s vremenom, koje postaje vječnost kada se odnosi na osobni rast.

Nalazimo se u razdoblju velikih osvajanja. Svi nam pokušavaju ponuditi ono najbolje. Zahtijevajmo onda ono najbolje i započnimo tražeći to od sebe samih. Tamo gdje položimo ruke, pogled, osjećaj ili ideju našeg nastojanja, učinimo to s osjećajem dostojanstva i savršenstva, s onom vizijom koja samom svojom širinom sjedinjuje znanosti, umjetnosti, religije i filozofije.

Na nama je da istinski znamo.

## SVAKODNEVNI HEROJ

Među mnogim stvarima koje se "više ne nose" je heroizam, herojski smisao života. Ostaje mu prepušteno tek mjesto u knjigama koje čak nisu povijesne, već su samo fantastične priče za djecu koju se zabavlja herojima iz knjiga ili filmova, ukoliko psiholog ne intervenira kako takve priče štetno utječu na dječji duh.

No usprkos zahtjevima mode, život u svom bogatstvu nudi puno više heroizma nego što je to čovjek spreman prihvatiti. Ne radi se o velikim ličnostima, onima koji usprkos oblacima zavidnih kritika nastavljaju blistati vlastitim svjetlom u vremenu. Ne. Radi se o malim svakodnevnim herojima koji ostvaruju istinska junačka djela snagom dostojnom titana, iako su samo ljudi. Svaki čovjek posjeduje vlastitu snagu. Svatko ima vlastite osjećaje i vlastite ideje, svatko ima svoje snove, svoje težnje. Svatko ima vlastitu viziju kako promijeniti, poboljšati svijet, kako ga ostaviti barem malo drugačijim nego što ga je zatekao... A u tom "svakom", sa spomenutim karakteristikama, nalazi se svakodnevni heroj, onaj koji se iz sve snage trudi postići puno ili barem nešto od spomenutog.

Kada bi neki nadareni pisac zapisao zgrade i nezgode ovih anonimnih likova i dao im mogućnost izražavanja riječima, on bi ove osobe i događaje pretvorio u heroje i herojska djela jer bi znao istaknuti vrijednost svakog njihovog iskustva, junaštvo svakog trenutka.

Kad klasična filozofija veliča heroje čineći ih svima prepoznatljivima, mislim da se ne oslanja samo na junačke podvige u ratovima ili na ona djela koja ističu

njihovo psihičko ili tjelesno umijeće. Mislim da se može, i to ne samo kod jednog filozofa, nazrijeti tih i suptilan poziv na oponašanje tih heroja iz jednostavnosti našeg vlastitog života, iz položaja borbe – zašto ne? – koju je Sudbina dodijelila svakome od nas ponaosob.

**Zar ne osjećaš heroja u sebi?  
Oslobodi mu malo mjesta i vidjet ćeš  
ga kako se uzdiže poput stupa u tvojoj  
vlastitoj nutrini.**

Herojski smisao života ne iscrpljuje se jednom bitkom ili jednom teškoćom iz koje možemo izaći kao pobjednici. Zbog toga govorimo o smislu života, a ne o jednoj životnoj prilici. Životni smisao je poput glavne ceste: to je put koji s više ili manje stranputica vodi prema jednom cilju.

Heroizam se, dakle, sastoji u tome da se svaki dan svaki čin shvati kao kušnja u kojoj sudjeluju sve naše snage, od onih fizičkih do suptilnijih snaga inteligencije i duše. Ponekad ćemo pasti, a onda se toliko puta podignuti... Dakle, zar ne osjećaš heroja u sebi? Oslobodi mu malo mjesta i vidjet ćeš ga kako se uzdiže poput stupa u tvojoj vlastitoj nutrini.

Ovo je poziv onom herojskom u nama: biti drugačiji, biti bolji, biti istinoljubiv i častan, biti razborit u ime jedne prirodne filozofije, u trenucima kada se ljudi uporno trude uništiti radi izvještačenosti i neznanja. 🏠



# PERZEJ

## Kako se postaje herojem?

Marta Mihić i Dragan Savović



**U**svijesti drevnih Grka heroji su bili povijesne ličnosti, preci čovječanstva iz nekih davnih vremena. Sjećanje na njih održavalo se živim kroz kultove i proslave jer njihove zasluge ne zastarjevaju. Joseph Campbell u jednom intervjuu o moći mita navodi: "Heroj je netko tko je dao svoj život nečemu većem od samoga sebe."

Perzej, Heraklo, Ahilej, Tezej, Odisej, neki su od najznačajnijih grčkih heroja. Svi oni imaju nekoliko zajedničkih karakteristika:

- Herojima je jedan roditelj božanskog, a drugi ljudskog porijekla, što simbolizira dvojnu ljudsku prirodu. Tako su kao smrtnici bili podložni slabostima, a kao besmrtnici posjedovali su neizmjernu snagu koju su razotkrivali kroz mnogobrojne izazove koje su hrabro i inteligentno nadilazili.

- Sudbina im je namijenila odlazak na dug i neizvjestan put, gdje su se suočavali s raznim nemanima i čudovištima, najčešće uz pomoć i podršku božanskih ili čak neznanih pomagača te su iz tih bitaka izlazili kao pobjednici. Njihova pobjeda simbolizira

nutarnju transformaciju, buđenje dotad nepoznatih vrlina koje postaju izvor dobrobiti za čitavo društvo.

- Vrativši se kao pobjednici, bili su slavljani u svom rodnom gradu u kojem su potom kraljevali donijevši mu blagostanje, ili su odlazili i osnivali nove gradove, kraljevstva, civilizacije...

Ne zna se tko je bio prvi heroj ni u kojem je razdoblju živio. Ne pripadaju samo grčkoj mitološkoj tradiciji nego ih pronalazimo u mitovima širom svijeta. Porijeklo heroja obavijeno je legendama, a naše ih vrijeme ne prepoznaje kao povijesne nego kao mitske ličnosti.

Mit o Perzeju potvrđuje zajedničke karakteristike svih mitskih heroja, a njegov životni put simbolički ukazuje na to da se čovjek ne rađa kao heroj nego da herojem može postati...

### Perzejevo rođenje i mladost

Proročica Pitija je Akriziju, kralju Argosa, prorekla da će umrijeti od ruke svog unuka, Danajinog još nerođenog sina. U želji da spriječi ostvarenje proročanstva, Akrizije kćer zatvara u kavez pod zemljom.

Ipak, i njemu, kao ni mnogima prije njega, nije uspjelo pobjeći od proročanstva. Zeus se u obliku zlatne kiše spustio na Danaju i ona je rodila Perzeja, jednog od najvećih grčkih heroja. Bijesan, Akrizije je majku i sina zatvorio u sanduk i bacio u more. Nasukali su se na litice nekog otoka u Polidektovu kraljevstvu.

Tamo je Perzej izrastao u stasitog mladića, a Polidekt se zaljubio u Danaju. Vidjevši u mladiću smetnju, Polidekt ga je poslao na gotovo neizvediv zadatak – da mu donese glavu Gorgone Meduze. Perzej je zadatak prihvatio bez razmišljanja, ne znajući što ga sve čeka. Gorgona Meduza je bila jedina smrtna od triju sestara zastrašujućeg izgleda: nelijepih lica, prodornih očiju, sa živim zmijama na glavi umjesto uvojaka kose. Slo-vile su kao nesavladive jer bi okamenile svakog koga bi pogledom srele.

Kad je čuo na kakav se zadatak uputio, Hermes mu je poklonio oštar mač koji je i *najtvrđi čelik sjekao kao meki vosak*, a Atena Palada bakreni štit tako ravan i sjajan da se u njemu moglo ogledati kao u ogledalu. Hesperide su mu poklonile Hadovu kacigu koja ga je činila nevidljivim, leteće sandale i čarobnu torbicu koja se širi i skuplja ovisno o sadržaju koji se u njoj nalazi.

**Heroj je netko tko je dao svoj život nečemu većem od samoga sebe.**

## Ubojstvo Gorgone Meduze

Prva prepreka na putu do Gorgona bile su Graje, tri starice koje su jedine znale mjesto gdje Gorgone obitavaju i od kojih je Perzej to doznao posluživši se lukavstvom. Pronašavši Gorgone, Perzeju je Hermes pokazao Meduzu, jedinu smrtnu, i on je ubija gledajući njen odraz u bakrenom štitu. Na taj se način,



koristeći inteligenciju, neizravno suočio s izazovom koji ga je nadilazio. Izravan okršaj s onim što nadilazi ljudske snage lako se može pretvoriti u poraz.

Iz Meduzine glave tad je izletio krilati konj Pegaz. U jednom ključu on simbolizira uzlet i nadahnuće koje pobjeda u jednoj bitci donosi za započinjanje drugih. Zaštićen Hadovom kacigom, Perzej je odletio s tog mračnog mjesta dok su ga besmrtnne Meduzine sestre uzalud tražile pogledom.

## Perzej i Atlas

Iako je izvršio sudbinski zadatak, pred njim se nalazio još dug put popločen novim izazovima. Mit dalje prenosi da je naišao na Atlasa. Prema nekim verzijama, Atlas ga nije gostoljubivo primio, a prema drugim, nije vjerovao da je ubio Meduzu. Perzej je izvadio Meduzinu glavu iz svoje torbe i okamenio diva pretvorivši ga u planinu. Od tada Atlas drži nebeski svod i sva zvijezda na svojim plećima.

**Herojima je jedan roditelj božanskog, a drugi ljudskog porijekla, što simbolizira dvojnu ljudsku prirodu. Tako su kao smrtnici bili podložni slabostima, a kao besmrtnici posjedovali su neizmjernu snagu koju su razotkrivali kroz mnogobrojne izazove koje su hrabro i inteligentno nadilazili.**



## Perzej i Andromeda

Leteći iznad Etiopije, otoka kojim su vladali kralj Kefej i kraljica Kasiopeja, Perzej je započeo novu bitku. Ishitrena Kasiopejina izjava da je njena kćer Andromeda najljepša na svijetu toliko je rasrdila morske nimfe te je Posejdon, kako bi ih umirio, poslao ogromnu ribu koja je pustošila etiopsko kraljevstvo. Ta pošast je mogla biti zaustavljena jedino tako da kralj i kraljica žrtvuju svoju kćer. Vezana, Andromeda je čekala čudovište Ketus da je proždre. Perzej je ugledao djevojku vezanu za litice koje su zapljuskivali ogromni valovi. Pomislio je da je kip, ali morski vjetar joj je rasplitao kose i suze su joj tekle niz lice. Zaljubio se na prvi pogled, ali heroj ništa ne zadobiva lako nego do svega stiže zaslugom. Čudovište je bilo strašno, a borba nemilosrdna. Snage koje je probudio u proteklim bitkama pomogle su mu da iz ove izađe kao pobjednik. S Meduzinom glavom u torbi i Andromedom uz srce krenuo je dalje na put.

## Osveta Polidektu

Trebao se je još suočiti s Polidektom koji je zatočio Danaju i pirovao s prijateljima. Nakon dugotrajne borbe sa svatovima, Meduzinom glavom okamenio je Polidekta i njegove prijatelje.

**Ne zna se tko je bio prvi heroj, ni u kojem je razdoblju živio. Ne pripadaju samo grčkoj mitološkoj tradiciji nego ih pronalazimo u mitovima širom svijeta. Porijeklo heroja obavijeno je legendama, a naše ih vrijeme ne prepoznaje kao povijesne ličnosti nego kao mitske.**

Nakon što je osvijestio i probudio svoje nutarnje snage, izvanjska mu pomoć više mu nije bila potrebna. Hermesu je vratio njegov mač, Hesperidama Hadovu kacigu, leteće sandale i čarobnu torbicu, a Ateni Paladi bakreni štit. Poklonio joj je i Meduzinu glavu koju je stavila na svoju kacigu.

## Kako je Perzej ubio djeda Akrizija

Vrativši se s majkom i Andromedom na Argos, saznao je da je njegov djed, kralj Akrizije, pamteći živo što mu je Pitija prorekla, otišao u nepoznatom smjeru. Godine su prolazile, a kraljevina Argos je živjela u blagostanju. Perzej je često organizirao atletska natjecanja u slavu bogova i sam sudjelovao u natjecanjima u drugim

zemljama. Jednom je disk bacio tako snažno da je preletio čitav teren i pogodio nepoznatog plemića u publici te ga na licu mjesta usmratio. Bio je to stari Akrizije koji nije mogao pobjeći od onoga što mu je bilo suđeno. Tužan, Perzej je napustio Argos. Osnovao je novo kraljevstvo, slavnu Mikenu. Imao je mnogo djece s Andromedom, a njihova kćer Alkmene Zeusu je rodila Herakla – jednog od najvećih grčkih heroja svih vremena.

## Perzej kao inspiracija umjetnicima i astronomima

Perzejevo ubojstvo Gorgone Meduze dobro je poznat motiv i inspiracija mnogim umjetnicima i astronomima kroz stoljeća. Slike i skulpture iz mita upotpunjuju mnoge svjetske muzeje i galerije, a svojom snagom zadivljuju posjetitelje.

Talijanski kipar Benvenuto Cellini (1500. - 1571.) u bronci je izlio Perzejevu statuu koja se nalazi u muzeju Loggia dei Lanzi u Firenci. Antonio Canova (1757. - 1822.) autor je skulpture u bijelom mramoru *Perzej s glavom Meduze* koja se nalazi u muzeju Metropolitan u New Yorku. Perzej je također inspirirao i Augusta Rodina (1840. - 1917.) pa je u bijelom mramoru izlio skulpturu Andromede koja priljubljena za kamen čeka svoj kraj. Rodin je napravio čak četiri verzije Andromede, a ona izlivena u bronci nalazi se u Bruklinskom

**Mit o Perzeju potvrđuje zajedničke karakteristike svih mitskih heroja, a njegov životni put simbolički ukazuje da se čovjek ne rađa kao heroj, nego da herojem može postati.**

muzeju. U slikarskom stvaralaštvu Edwarda Burnea Jonesa (1833. - 1898.) značajno mjesto zauzima *Ciklus o Perzeju* koji se sastoji od deset slika koje se nalaze u umjetničkoj galeriji u Southamptonu. Mit o Perzeju često je obrađivan i u književnosti (Euripid, Vergilije, Calderón de la Barca, Pierre Corneille i drugi).

Grčki astronom Ptolemej dodao je u 2. stoljeću zvijezde *Perzej* na popis zvjezdanog kataloga zajedno s još četrdeset sedam zvijezda. Ove zvijezde su slabijega sjaja, a najlakše ćemo ih uočiti kada pronađemo zvijezde Kasiopeje, Andromedine majke, čije sjajne zvijezde imaju oblik slova W. Graniči i sa zvijezdima Kefeja i Pegaza... Još jedan fenomen nazvan njegovim imenom fascinira pri pogledu na ljetno noćno nebo. Riječ je Perzeidima ili Suzama svetog Lovre – kiši meteora najbolje vidljivoj sredinom kolovoza pred zoru, a njihova polazišna točka nalazi se upravo u zvijezdu Perzeja. 🏠



# PINDAR

## U ČAST HEROJIMA

Marta Mihičić

**N**atjecanja u staroj Grčkoj, na Olimpijskim, Pitijским, Nemejskim i Istmijskim igrama, bila su osebujan aspekt ove bogate kulture jer glavna nagrada nije bio novac nego slava koju je simbolizirao vijenac od grančica masline, lovora ili bora. Pobjednici su bili najveći ponos svojih gradova i slavljani su kao heroji, utjelovljenja Ahila, Herakla, Belerofonta, a u njihovu je čast i sam Pindar, najveći grčki pjesnik, sastavljao ode.

### Život i djelo pjesnika

Pindar je rođen za jedne Pitijske svečanosti, 518. ili 522. g. pr. Kr., u gradu Kinoskefali, u pokrajini Beotiji nedaleko od Tebe. Potjecao je iz stare i ugledne obitelji Egida. Prema predaji, pjesništvo uči od pjesnikinje Korine, a glazbi ga poučava učitelj Skopelin. Kasnije će Pindar, pišući svoje ode, spojiti obje vještine i dodati im koreografiju.

U Ateni se susreće sa starim antičkim plemstvom čije vrijednosti slabe pred naletima demokracije. I sam pripadnik plemenite obitelji, u svoje će pjesme utkati životnu filozofiju i načela grčkog plemstva. Putuje i u grčke kolonije, a najduže se zadržava na Siciliji, u Sirakuzi i Agrigentu, na dvorovima moćnika i vladara Hijerona i Terona. U čast Hijeronove pobjede na konju spjevao je Olimpijsku I. odu.

Njegov je opus podijeljen u sedamnaest knjiga: jednu knjigu himni, jednu knjigu *peana* (himne u čast Apolonu), dvije knjige *ditiramba* (u čast Dionizu), dvije knjige *prozodija* (pjesme koje su se pjevale u ophodima), tri knjige *partenija* (pjesme za djevojačke korove), dvije knjige *hiporhema* (pjesme za ples), jednu knjigu *enkomija* (pohvalne pjesme), jednu knjigu *trena* (tužaljke) i četiri knjige *epinikija* (oda posvećenih pobjednicima na sportskim natjecanjima). Od tog bogatog opusa ostali su sačuvani tek fragmenti pojedinih knjiga i četrdeset četiri cijele ode



podijeljene prema nazivima sportskih natjecanja u staroj Grčkoj.

Razdoblje u kojem živi, u kontekstu književnosti, karakterizira procvat lirike i to posebno korske, tj. one koju pjeva zbor. U ovoj su se vrsti okušali i njegovi suvremenici, Simonida i Bakhil. Prije Simonide nije bio običaj da zbor pjeva pjesmu posebno napisanu za pobjednika. No, ipak će samo Pindar ostati zapisan kao najpoznatiji korski liričar svoga doba. Svojim odama, epinikijima, koji su kruna njegova cjelokupnog stvaralaštva, Pindar, slaveći pobjednike na sportskim natjecanjima, istodobno stječe i vlastitu slavu. O veličini njegovog pjesničkog ugleda govori i činjenica da je Delfima kao zavjet poklonio jednu pjesmu, a



svećenici su mu zauzvrat darivali dio godišnjeg prihoda božanstvima.

## Pindarovi epinikiji

Nazvani prema mjestu natjecanja, Pindarovi se epinikiji dijele na Olimpijske, Nemejske, Pitijske i Istmijske ode. Kronološki, Pindarova je prva oda Pitijska X. iz 498. g. pr. Kr., a posljednja Pitijska VIII. iz 446. g. pr. Kr.

Olimpijskih oda ima četrnaest, a nazvane su prema Olimpiji gdje su se u čast boga Zeusa igre održavale svake četvrte godine u srpnju i kolovozu.

Nemejska natjecanja održavala su se u Nemeji, u pokrajini Argolidi na Peloponezu, također u Zeusovu čast, svake treće godine u lipnju. Sačuvano je jedanaest Pindarovih Nemejskih oda.

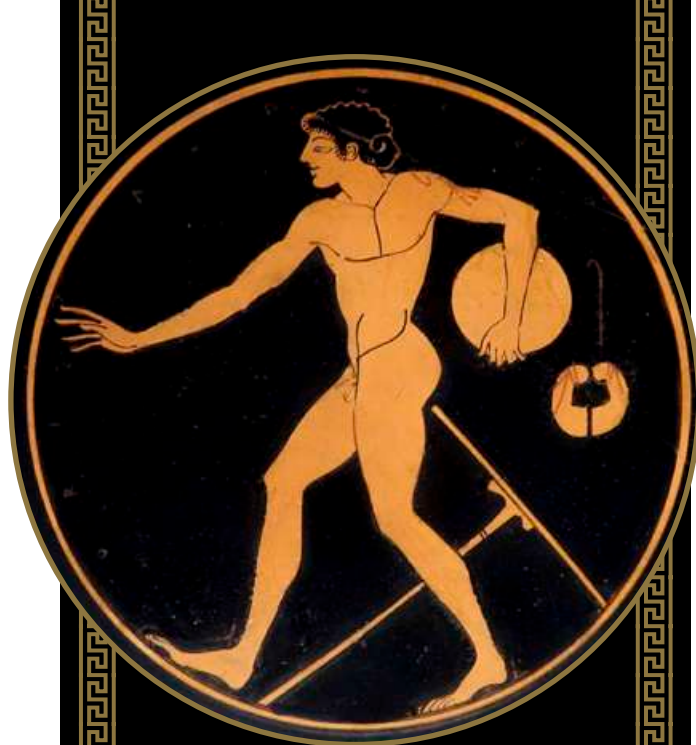
Sedam Istmijskih oda nazvano je prema natjecanjima koja su se u čast boga Posejdona održavala u Istmiji na Korintskoj prevlaci svake druge godine u travnju.

Pitijskih je oda dvanaest, a ime su dobile prema starom nazivu za Delfe, Piton. Igre su se održavale svake druge godine u srpnju i kolovozu u Apolonovu čast.

Za pobjednika na ovim natjecanjima, bilo u šakanju, trčanju, jahanju ili petoboju, odu bi naručili prijatelji ili rodbina. Pjevao bi je zbor uz pratnju svirale, najčešće lire, rijetko na samim igrama, ali svakako pri proslavi pobjede u rodnome gradu. Zauvijek su izgubljeni zakoni ritma koji su vladali u ovoj vrsti pjevanja jer se i za jedan jedini preostali glazbeni fragment početka I. Pitijske ode sumnja da je original.

U pravilu je svaka oda započinjala natuknicom o pobjedniku, o njegovu porijeklu i eventualnim prijašnjim pobjedama i uspjesima. Rijetko je Pindar pjevao o samom tijeku nadmetanja ili o njegovim pojedinostima. Nakon uvoda ulazio bi u svijet mitologije, a uloga mitova bila je veličanje pobjednikovih vrlina i poučavanje čitatelja ili slušatelja slavnoj mitološkoj prošlosti.

Tako, primjerice, u Olimpijskoj XIII. odi, slaveći Ksenofonta Korinćanina, pobjednika u trčanju i petoboju, Pindar pripovijeda mit o Belerofontu koji je morao ubiti Himeru, čudovište sastavljeno od lava, koze i zmije sa zmajevom glavom. Belerofont je primio proročanstvo da Himeru može ubiti samo uz Pegazovu pomoć i da mora spavati u Ateninu hramu. U snu mu se ukazala Atena koja mu je poklonila zlatnu uzdu kojom će obuzdati i pripitomiti Pegaza, a zatim Belerofont...



*Ukroti i uzjaha njega,  
pa u oklopu mjedenom u borbu krene.  
S njim je sa sjevera iz pustinja hladnih  
napao vojsku lukonosnih žena,  
pa ubio Himeru, što oganj je rigala  
i pobio Solime.*

Pitijska IV. oda, posvećena Arkesilaju iz Korine, pobjedniku na kolima, mala je epopeja o argonautima.

Za Aristoklida Eginjanina, pobjednika u petoboju, spjevana je Nemejska III. oda. Njegova je snaga pjesnika podsjetila na Ahila, pa u ovoj odi doznajemo i ponešto o Ahilovom rođenju i životu:

*Živio u kući Filire dječak Ahilej plavi,  
već tada ga zbog djela poče okolina sva da slavi...*

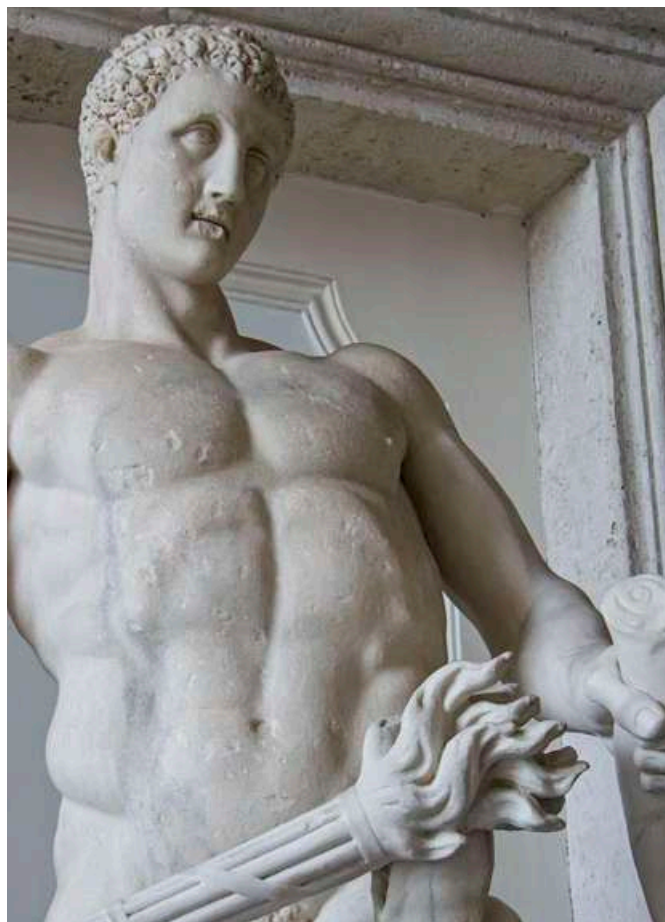
U Istmijskoj VI. odi posvećenoj Filakidu Eginjaninu, pobjedniku u pankratiju, Pindar govori o postanku Ajantova imena, gdje je Ajant bio slavni ahejski junak pod Trojom. Grčka riječ *aetos* znači orao. Tako Heraklo govori Telamonu:

*Sin, za kojim čezneš,  
rodit će se tebi, o Telamone.  
Po imenu ptice, što je sada vidje,  
nadjeni ti mu ime, Ajant ga zovi!*

Za Herakla, između ostalog, u Olimpijskoj III. kaže i:

*Dadoše maslinu njemu Hiperborejci,  
oni, što Apolona štuju,  
Kad ih iskreno zamoli.*

Tu su i priče o Asklepiju, Dioskurima, Homeru, Dionizu... Pindar uzdiže bogove jer jedino se uz njihovu pomoć mogu postići herojska djela. To je pjesnikova poanta i u posljednjoj odi, Pitijskoj VIII., kada kaže:



*Porod smo,  
što živi životom jednoga dana!  
Što smo? – Što nismo? –  
Sanja je sjene čovjek! –  
Ipak, božansko ako ga obasjava svjetlo,  
tad blistava radost u njemu zrači...*

Nakon mita, pjesnik nas opet vraća u stvarnost i moli bogove da pobjedniku i njegovoj obitelji podare slavu te blagoslovljen i dug život.

Osim sadržajnih elemenata oda, potrebno je spomenuti i one formalne. Pindarova lirika bogata je stilskim izražajnim sredstvima i osebnom metaforikom. Ode su različito intonirane, pa ima i melankoličnih, nostalgičnih, vedrih, utješnih, a u cjelini su ogledni primjer ljepote pjesništva u antičkoj Grčkoj.

Pindara su veoma cijenili Herodot, Plutarh, Teokrit, Horacije i mnogi drugi. U Platonovom *Menonu*, Sokrat ga uvrštava među "mudre muškarce i žene koji govore o božanskim stvarima istinito i lijepo". Pauzacija spominje da se u Delfima, nedaleko od žrtvenika, nalazio Pindarov stolac na kojem je on sjedio i pjevao pjesme u čast Apolonu. Također kaže da na atenskom trgu, oko Aresova hrama, pored Herakla, Tezeja i Apolona, stoji i Pindarov kip, a pjesniku u čast dali su ga podići Atenjani kada ih je u jednoj pjesmi pohvalio.

Za Olimpijsku VII. odu u antici se spominjalo da su je cijelu uklesali zlatnim slovima u hramu Atene Lindske.

Kod Pindara je sve, kako je primijetio teoretičar Hermann Fränkel, podređeno jednom cilju – njegova oda uzdiže događaj pobjede u carstvo istinskih vrijednosti čiji je pobornik i sam pjesnik. Pindara pobjeda zanima jedino kao izraz vrline koju slavi u osobi pobjednika. A pobjednik je onaj koji je u sebi uskladio lijepo i dobro, tjelesno i duhovno, atletiku i etiku. To je onaj koji je dosegnuo ideal zvan *kalokagatija* (*kalos* – lijep + *kai* – i + *agathos* – dobar = ljepota i dobrota) kojem su stari Grci svesrdno težili.

#### ŠUTNJA JE ZLATO

*Ne izgovaraj pred svima nepodobne riječi.  
Postoji staza,  
koja šutnjom  
srce liječi,  
jer bujica riječi  
izvor je svade.*

#### PRIRODA JE NAJBOLJI UČITELJ

*Ništa kudit nemoj,  
ništa mijenjat nemoj,*

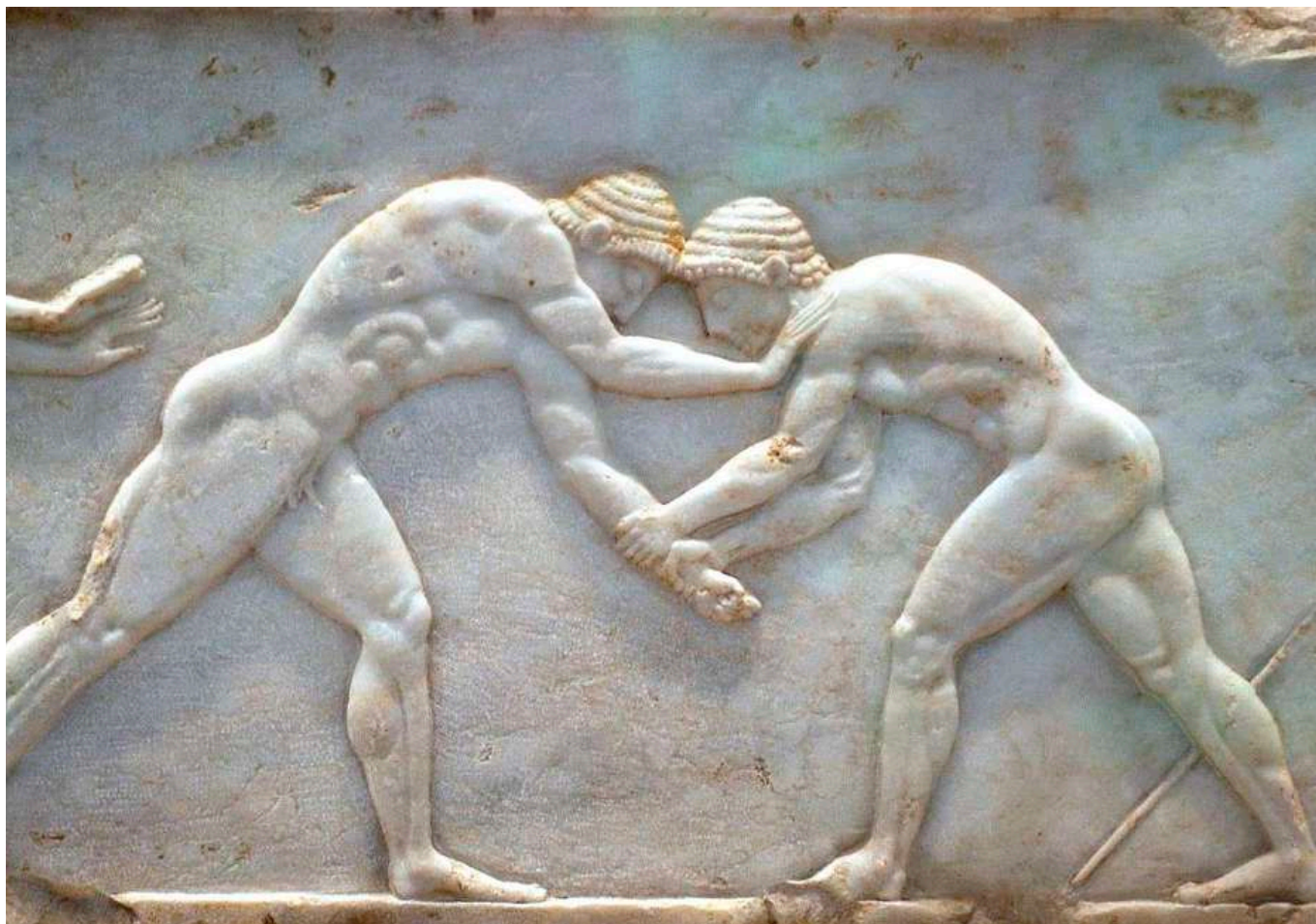
*što sjajna  
rodila je zemlja  
i što vali rodiše  
nam mora!*

#### UZALUDNE POHVALE

*O smrtniče jadni,  
kako u vjetar govoriš  
i o sitnim sitnicama zboriš  
hvaleći bogatstvo!*

#### SNAGA PAMETI

*Zar misliš, da bi to  
mudrost bila,  
ako čovjek  
čovjeku pokaže  
snagu svojih sila?  
Odgonetnuti nije moguće  
sve namjere  
bogova vječnih  
pameću ljudskom;  
ta ona kći je kćeri smrtne! ♀*





***Herojska narav više voli pasti ili propasti dostojanstveno u uzvišenim podvizima gdje može pokazati valjanost svoje naravi, nego postići savršen uspjeh u manje plemenitim i niskim stvarima.***

**Giordano Bruno**